

Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde April 2004, nummer 11

Bron: Informatiebulletin Nationaal Park Oosterschelde

Voor activiteiten overzicht kijk op www.npoosterschelde.nl

Oosterscheldekering

Lowtide

Celebrate one tide on one day around the world, because we all live downstream

Dag van het getij: er is meer tussen eb en vloed. Om het intergetijdengebied onder de aandacht te brengen vindt er één maal per jaar een speciale dag plaats: LowTide. Wij vertaald: Dag van het getij: er is meer tussen eb en vloed. Dit jaar gevierd op 8 mei, een zaterdag in de maand mei waarop het is het laagst is. RiverOcean in Engeland is hiermee gestart en moedigt andere landen aan om deel te nemen. Noord-Frankrijk en België doen eveneens mee. In Zeeland wordt er in het kader van deze dag ook het één en ander georganiseerd.

Tussen Ku(n)st en Kitsch

Langs de vloedlijn, tussen de basaltblokken of zomaar op het strand. Altijd is er wat te vinden, soms is het duidelijk wat het is maar vaak ook niet. Op Neeltje Jans zit ons team Tussen Ku(n)st en Kitsch voor je klaar om antwoord te geven op al je vragen. Er staan ook aquaria met een keur aan onderwaterleven. Onder leiding van een natuurgids kunt u ook het eiland verkennen.

Kunstmatige rotskusten

In het haventje van Burghsluis valt veel te ontdekken. Met een goede speurneus, wat geduld en een paar scherpe ogen zit er tussen de stenen van de dijk altijd wel iets bijzonders. Ga maar eens plat liggen op de vlonders van de aanlegsteiger en kijk in het water. Samen met een aantal gidsen worden deze kunstmatige rotskusten ontdekt.

Wie, wat, waar en wanneer; kijk op onze website www.npoosterschelde.nl

---

Stand van zaken Bezoekerscentrum

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan de plannen voor het bezoekerscentrum voor het Nationaal Park Oosterschelde. Eerst is een Programma van Eisen opgesteld. Aan de hand daarvan heeft het Atelier van de Rijks Bouwmeester (ARBM) in 2002 een ontwerp gemaakt voor een gebouw op Neeltje Jans. Hierbij werd ook de reservepijler ingepast. Inmiddels is duidelijk geworden dat er niet voldoende financiële middelen beschikbaar komen voor de bouw van het ARBM ontwerp.

RBM ontwerp

Het ontwerp van ARBM bestaat uit 3 gebouwen: een landpaviljoen dat als ontvangstruimte dient, een educatiepaviljoen dat grotendeels onderwater zou komen te liggen, en de pijler. Dit ontwerp maakt het mogelijk bezoekers 'uitzicht' en letterlijk en figuurlijk 'inzicht' te bieden. Letterlijk inzicht, doordat het onderwatergebouw als een omgekeerd aquarium werkt zodat men in het water van de Oosterschelde kan kijken. Figuurlijk inzicht, door de informatie die in het educatiegedeelte wordt verstrekt. En een magnifiek uitzicht vanaf de pijler over de Oosterschelde en de Noordzee. Dit ambitieuze gebouw zou het visitekaartje van het grootste Nationaal Park van Nederland kunnen zijn.

Nieuwe situatie

De kosten van de bouw en exploitatie van het gebouw zijn hoog, en hier moet vóór de bouw goed over nagedacht worden. Want een gebouw neerzetten is één ding, de exploitatie moet ook elk jaar rondkomen. Exploitatiekosten bestaan onder meer uit personeel, energie en water, informatiemateriaal en onderhoud van het gebouw. Er zijn destijds, uitgaande van dit ARBM ontwerp, toezeggingen gedaan door bedrijven en instellingen, die de exploitatie voor de eerste 5 jaar voor hun rekening wilden nemen. Nu het ARBM gebouw in ieder geval niet in zijn geheel uitgevoerd gaat worden, is het de vraag of het voor deze partijen nog interessant is hun naam eraan te verbinden.

Het is duidelijk dat er nu een nieuwe situatie is ontstaan. Zicht op een snelle realisatie van het ARBM ontwerp is er in ieder geval niet. En ook de exploitatie is wellicht niet meer gegarandeerd. Het Overlegorgaan moet zich nu beraden over de uitgangspunten en het programma van eisen van een ander bezoekerscentrum, en natuurlijk over de financiering.

Een grote waterplas?

Door de Deltawerken is de Oosterschelde veranderd van een dynamisch estuarium in een getemde zeearm. Schorren, slikken en platen verdwijnen langzaam onder water. Zonder ingrijpende maatregelen zal de Oosterschelde uiteindelijk in een grote waterplas veranderen.

De Deltawerken heeft het areaal intergetijdengebied (bij laagwater droogvallende gronden) in de Oosterschelde om drie redenen in sterke mate beïnvloed. Ten eerste is de Oosterschelde met de aanleg van de Oester- en Philipsdam veel kleiner geworden. Dat kostte het nodige aan oppervlak intergetijdengebied. Ten tweede is de getijslag afgenomen: het hoogwater komt minder hoog en het laagwater minder laag. Ten derde is er de zogenaamde zandhonger van de geulen.

Metingen laten zien dat het areaal intergetijdengebied daadwerkelijk afneemt: zo'n vijftig ha per jaar, bij een huidige omvang van circa 12.000 ha. Het proces voltrekt zich langzaam, maar lijkt nu al ecologische gevolgen te hebben. De afbraak van de slikken en schorren in het intergetijdengebied is een ongewenste ontwikkeling. De Oosterschelde is immers Nationaal Park en ontleent een groot deel van de waarde aan het intergetijdengebied. Om de afbraak enigszins te voorkomen worden enkele schorren beschermd.

Door het hoofdkantoor van Rijkswaterstaat is een prijsvraag uitgeschreven: 'Kerend Tij', over innovaties in het waterbeheer. Dit heeft enkele creatieve ideeën opgeleverd. Zo is het idee geopperd om het golfvolume en getijverschil te vergroten, zonder daarbij de veiligheidsnormen aan te tasten. Er is daarbij gedacht aan de stroomlijning van de doorstroomopeningen van de stormvloedkering. Een ander idee is het maken van een doorlaatmiddel in de oude mattenblokken-haven bij de Oosterscheldekering of het vergroten van de doorstroomopeningen.

Om de zandhongerproblematiek echt aan te pakken zal de dynamiek van de Oosterschelde moeten worden teruggebracht tot een niveau dat vergelijkbaar is met de toestand van vóór de aanleg van de stormvloedkering in 1985, of er zal zand van elders moeten worden aangevoerd. Is het wel echt mogelijk om de dynamiek in de Oosterschelde terug te brengen of moeten we accepteren dat de Oosterschelde een 'vlakke' waterplas wordt en gaan we maatregelen treffen ter verzachting van de negatieve effecten hiervan? Momenteel heeft men nog geen oplossing voor het probleem van zandhonger. Er is dus nog veel onderzoek nodig of we de natuurlijke processen zo kunnen beïnvloeden dat de dynamiek versterkt wordt.

Bron: Zoutkrant november 2003, RIKZ

Dijkversterking bereikt Oosterschelde

Kilometers waterkering liggen uitgestrekt langs de Zeeuwse wateren. De dijken moeten het achterland beschermen tegen overstromingen. Iedereen dacht na de voltooiing van de Deltawerken de dijken op sterkte zouden zijn. Onderzoek wijst uit dat de steenbekleding op sommige dijkvlakken te licht is.

Op plaatsen waar golven met volle kracht tegen de dijk slaan, wordt de dijk beschermd door natuursteen of betonblokken. Bij zeer zwaar weer blijkt dat de steenbekleding te gemakkelijk loslaat. Hoewel er geen acuut gevaar is, zijn de werken noodzakelijk. De Wet op de waterkering schrijft voordat de steenbekleding een superstormvloed moet kunnen doorstaan. In Zeeland is de veiligheidsnorm 1:4000. Anders gezegd, een stormvloed die gemiddeld eens in de 4000 jaar voor komt.

Projectbureau

De minister van Verkeer en Waterstaat gaf in 1996 opdracht de steenbekleding

Op de dijken te versterken. Rijkswaterstaat en de Zeeuwse waterschappen vormen samen het projectbureau Zeeweringen. Sinds 1997 zijn de werkzaamheden in volle gang. Het Rijk heeft voor een periode van 15 jaar 570 miljoen euro begroot. Daarvan gaat ook een groot deel naar de dijkversterking langs de Oosterschelde. Inmiddels is er 15 kilometer dijk in voorbereiding genomen voor uitvoering in 2005/2006. Hoeveel kilometers dijkvak langs de Oosterschelde in totaal onderhanden moet worden genomen, is in onderzoek. Wat niet voldoet aan de vereiste veiligheidsnorm, komt in aanmerking.

Natuur onder de loep

Ook wordt, net zoals voor de Westerschelde is gebeurd, een studie verricht naar de effecten van de werken op de natuur, het landschap en de recreatie. Dat is nog een hele klus, omdat het hier gaat om in totaal zo'n 200 kilometer dijk inclusief nabijgelegen schorren en slikken. De Europese Vogel- en Habitatrichtlijn verlangt dat de gevolgen van een project op de natuur 'passend' worden beoordeeld. Voor de Oosterschelde zal het projectbureau kijken naar wat de effecten zijn van meerdere, tegelijkertijd uitgevoerde werken, maar ook naar de effecten die optreden door jaren achter elkaar in hetzelfde gebied te werken.

Het in balans brengen van de soms tegenstrijdige belangen veiligheid, natuur, milieu en recreatie, is een grote uitdaging. Het projectbureau bereidt kennismaking voor met werkgroepen en bestuur van het Nationaal Park Oosterschelde.

Joris Perquin, projectbureau

Zeeweringen

Tel. 0113-241379

Broedvogels in Plan Tureluur

Echt vogelplan

Vogels en Plan Tureluur zijn twee handen op één buik. Plan Tureluur is op initiatief van de Zeeuwse Milieufederatie speciaal aangelegd om de verloren gegane intergetijde gebieden die nu achter de Oesterdam, Markiezaatskade en Philipsdam zijn verdwenen te compenseren. Voor de aanleg van deze compartimenterings dammen vonden vele honderdduizenden kustvogels hier voedsel, rust en broedgebied. Plan Tureluur omvat natuurontwikkeling langs de zuidkusten van Schouwen en Tholen met een gezamenlijke uiteindelijke oppervlakte van ruim 650 ha. Een goede waterhuishouding is voor kustbroedvogels en wintergasten van groot belang.

Vogels in de gaten gehouden

Staatsbosbeheer evalueert zijn beheer door zorgvuldig in de gaten te houden hoe het met de natuur (en in het geval van Plan Tureluur vooral met de kustvogels) gaat. Voor de gegevens maakt Staatsbosbeheer waar mogelijk gebruik van de kennis van derden. De kustbroedvogels worden jaarlijks intergraal geïnventariseerd door Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ.) De vogelwerkgroep van Natuur en Vogelwacht Schouwen Duiveland (NVW) inventariseert in overleg met Staatsbosbeheer twee representatieve onderzoeksplots in deelgebied 1 en 2 van de Prunje. Voor het broedvogelonderzoek in de Scherpenissepolder heeft Staatsbosbeheer gebruik gemaakt van inventarisatie door een onderzoeksbureau

---

Rosse grutto

De gegevens

In 1999 is gestort met de gefaseerde aanleg van de natuurontwikkeling langs de zuidkust van Schouwen. De deelgebieden 1 en 3 zijn tussen 1999 en 2001 aangelegd. Deelgebied 2 wordt naar verwachting in de zomer van 2004 ingericht. De totale oppervlakte van de drie deelgebieden bedraagt ca. 380 ha. De inrichting van de Scherpenissepolder (172 ha) op Tholen is in 2001 en 2002 gerealiseerd. In 2001 is er door de MKZ crisis geen terreinbezoek mogelijk geweest. Wel zijn er toen door RIKZ vanaf de randen van het gebied inventarisaties verricht. De hier gepresenteerde tabel met broedvogels is een selectie van karakteristieke broedvogels van Plan Tureluur. Voor Schouwen zijn de Tureluur Scholekster en Grutto geïnventariseerd in twee speciale plots in deelgebied 1 en 3, deze resultaten geven dus geen totaalbeeld. Van de Kluut, Kokmeeuwen Visdiefje is het totale resultaat van de drie deelgebieden weergegeven. Op Tholen is de gehele Scherpenissepolder geïnventariseerd. De volledige lijsten en overzichtskaarten zijn te vinden op de website van Nationaal Park Oosterschelde; www.npoosterschelde.nl

Verzamellijst van karakteristieke broedvogels van Plan Tureluur op Schouwen

Soort	2000	2001	2002	2003
Tureluur	32	-	32	25
Scholekster	28	-	28	26
Grutto	38	-	33	25
Kluut	98	213	398	269
Kokmeeuw	5	399	1120	1522
Visdiefje	0	51	50	232

Verzamellijst van karakteristieke broedvogels van Plan Tureluur op Tholen

Soort	2001	2002	2003
Tureluur	-	48	50
Scholekster	-	35	38
Grutto	-	23	34
Kluut	34	97	37
Kokmeeuw	35	272	9
Visdiefje	12	58	44

Staatsbosbeheer boswachter

Dirk Fluijt

Natuurpad Kats en Wemeldinge

Rond de Oosterschelde zijn door Stichting Veldstudie De Schelphoek, met subsidie van het Nationaal Park, een aantal natuurwandelingen ontwikkeld. De wandelingen staan beschreven in een brochure waarin ook bijzondere weetjes over de natuur, het landschap en cultuurhistorie te vinden zijn. Daarnaast worden er enkele leuke doe-activiteiten beschreven die onder weg uitgevoerd kunnen worden. De materialen die daarbij worden gebruikt staan in het boekje beschreven. Er zijn recentelijk weer twee wandelingen bijgekomen: Wemeldinge en Kats. Dat brengt het tot op zes, Serooskerke, Ouwerkerk, Sint Maartensdijk en Sint Annaland staan al op de kaart. Het streven is naar natuurpaden rond de hele Oosterschelde. We zijn bijna rond!

De boekjes zijn te verkrijgen bij de VVV's rond de Oosterschelde voor € 3,- per stuk.

Veranderende draagkracht voor kokkels

In opdracht van de Stuurgroep EVA II is de tweede evaluatiefase van het Nederlandse schelpdiervisserijbeleid uitgevoerd. In deze studie zijn de belangrijkste ontwikkelingen in het Oosterschelde gebied in kaart gebracht die van invloed zijn op de ontwikkelingen van het kokkelbestand op de droogvallende platen en daarmee op de hoeveelheid scholeksters die in dit gebied kunnen overleven.

Sinds de aanleg van de Stormvloedkering en compartimenteringdammen eroderen de platen en slikken in de Oosterschelde. Doordat de platen en slikken verlagen, neemt de tijd die deze gebieden droogvallen af. De afname van de droogvalduur voltrekt zich (veel) sneller dan de afname van het totale oppervlak intergetijdengebieden. Met behulp van modelberekeningen is de invloed van de afname van de stroom snelheden en droogvalduur op het potentiële kokkelbestand geschat. De modeluitkomsten geven een afname van ongeveer 20% van het kokkelbestand aan tussen 1983 en 2001.

De Japanse oester is in 1964 door de schelpdiersector geïntroduceerd als alternatief voor de Zeeuwse platte oester. Sindsdien heeft deze exotische schepdiersoort zich gestaag uitgebreid in de Oosterschelde. Inmiddels is er in totaal bijna 15 km² bedekt met Japanse oesters! De Japanse oester neemt het meest toe op minder geschikt kokkelhabitat, laag in het intergetijdengebied, maar door erosie van hoger gelegen delen verandert de omgeving echter ten gunste van de Japanse oester en ten nadele van de kokkels. Op de schaal van de Oosterschelde lijkt er ook een verband te bestaan tussen de opkomst van de Japanse oester en de verandering van de soortensamenstelling van het fytoplankton. Hiermee lijkt de Japanse oester de voedselsamenstelling en -hoeveelheid voor de overige filtreerders te beïnvloeden.

Kokkel

De primaire productie door fytoplankton neemt af in sommige delen van de Oosterschelde. Deze afname hangt waarschijnlijk samen met een teruglopend doorzicht van het Oosterscheldewater, wat in 10 jaar tijd bijna gehalveerd is. Mogelijk wordt de terugloop in doorzicht veroorzaakt door in het water opgeloste humuszuren die ofwel via afspoeling van het land door de verhoogde neerslaghoeveelheden of uit de veenlagen in de Oosterschelde zelf afkomstig kunnen zijn.

Mechanische kokkelvisserij blijkt een grote invloed uit te kunnen oefenen op de ruimtelijke verdeling van de kokkels in de Oosterschelde in één of enkele jaren. De mechanische kokkelvisserij richt zich in de Oosterschelde met name op de hoger gelegen delen van platen en slikken. Doordat dit tevens de gebieden zijn die lang droogvallen en die daardoor belangrijk foerageergebied voor scholeksters, is een directe concurrentie tussen vissen en scholeksters om dezelfde kokkels waarschijnlijk. In een tweede EVA II rapport over de Oosterschelde 'Scholeksters en hun voedsel in de Oosterschelde' (Rapport et al., 2003) wordt deze concurrentie beschreven.

Al met al wordt de ruimte voor kokkels in het Oosterscheldesysteem steeds kleiner, verwacht wordt dat de Roggeplaat in het Mondingsgebied en de Vondelingsplaat en de Slikken van de Dortsman in het Middengebied het langst hun draagkracht voor kokkels zullen behouden.